

ΔΗΜΟΣΙΑ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 6^{ΗΣ} ΑΠΡΙΛΙΟΥ 2006

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΒΙΒΛΙΩΝ

Σοφίας Δημέλη, Συγκριτικά πλεονεκτήματα τής ελληνικής οικονομίας: Συνολική και κλαδική ανάλυση, 1990-2001. *Αναστασία Λαμπροπούλου*, Ή ελληνική γεωργία στο διεθνές ανταγωνιστικό περιβάλλον, υπό του ακαδημαϊκού κ. Κωνσταντίνου Δρακάτου.

Η ένταξη τής ελληνικής οικονομίας στην Ευρωζώνη τής έδωσε τή δυνατότητα να αξιοποιήσει τὰ πλεονεκτήματα τής μεγάλης ευρωπαϊκής αγοράς. Φυσικά, για να καταστεί δυνατή μία τέτοια αξιοποίηση σε σημαντικό βαθμό και μόνιμη βάση πρέπει να δημιουργηθούν όρισμένες βασικές προϋποθέσεις, που θά συντελέσουν στή σοβαρή ενίσχυση τής ανταγωνιστικότητας τών ελληνικών προϊόντων. Ουσιαστικά, πρόκειται για τή λήψη τών διαρθρωτικών εκείνων μέτρων, τὰ όποια θά επιταχύνουν τήν ανάπτυξη τής ελληνικής οικονομίας, ώστε να εξασφαλισθεϊ ένας ικανοποιητικός ρυθμός πραγματικής συγκλίσεως της προς τήν ευρωπαϊκή.

Στήν ανάλυση και κατανόηση του προβλήματος αυτού, που βρίσκεται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος τής οικονομικής πολιτικής, συμβάλλουν δύο πολύ αξιόλογα βιβλία, που εκδόθηκαν προσφάτως από τὸ Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Έρευνών στή σειρά με τὸν τίτλο «Μελέτες», τὰ όποια έχω σήμερα τήν τιμή να παρουσιάσω. Τὰ βιβλία αυτά εξετάζουν τή θέση τών ελληνικών προϊόντων στή διεθνή αγορά και τὸ μὲν ένα καλύπτει τὸ σύνολο της οικονομίας, ἀλλὰ και ἐπὶ μέρους κλάδους της, τὸ δὲ ἄλλο ἀναφέρεται στὸν γεωργικὸ τομέα.

*
* *

Σοφίας Δημέλη, «Συγκριτικά πλεονεκτήματα της ελληνικής οικονομίας: Συνολική και κλαδική ανάλυση, 1990-2001», Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Έρευνών, Μελέτες 53, Αθήνα, 2004, σελ. 183.

Η συγγραφέας του βιβλίου κυρία Σοφία Δημέλη, που είναι Καθηγήτρια του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών, έρευνᾶ τὴν εξέλιξη τοῦ διακλαδικοῦ καὶ ἐνδοκλαδικοῦ ἐμπορίου τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν περίοδο 1990-2001, βάσει τῆς θεωρίας τοῦ συγκριτικοῦ πλεονεκτήματος. Ἡ μελέτη ἀποτελεῖται ἀπὸ εἰσαγωγικό κεφάλαιο, πέντε κύρια κεφάλαια, κεφάλαιο συμπερασμάτων καὶ προτάσεων πολιτικῆς, παραρτήματα καὶ βιβλιογραφία. Ἀρχίζει μὲ τὸν προσδιορισμὸ τῶν βασικῶν χαρακτηριστικῶν τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας κατὰ τὴν κρίσιμη αὐτὴ περίοδο, προκειμένου νὰ δοθοῦν ἀπαντήσεις σὲ τρία καίρια ἐρωτήματα, ποὺ προσδιορίζουν τοὺς στόχους τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς. Τὰ ἐρωτήματα αὐτὰ ἀφοροῦν στὸν βαθμὸ ἀνταγωνιστικότητας τῶν ἐλληνικῶν προϊόντων στὴ διεθνή ἀγορά, στὴ διατήρηση τῆς ἀνταγωνιστικότητας αὐτῆς στὸ νέο διευρυμένο οἰκονομικὸ περιβάλλον, ἀλλὰ καὶ στὴν περαιτέρω ἐνίσχυσή της, προκειμένου νὰ διασφαλισθεῖ ἓνα ὑψηλὸ ἐπίπεδο ἀναπτύξεως καὶ εὐημερίας. Ἄλλωστε, ἡ ἐνίσχυση τῆς ἀνταγωνιστικότητας ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τὰ σημαντικότερα ζητήματα τῆς εὐρωπαϊκῆς πολιτικῆς.

Ἀπὸ τὰ πέντε κύρια κεφάλαια τῆς μελέτης τὸ πρῶτο (Δεύτερο κατὰ σειράν) ἀναφέρεται στὴ διερεύνηση τῶν συγκριτικῶν πλεονεκτημάτων τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας σὲ μακροοικονομικὸ ἐπίπεδο, ἢ ὅποια στηρίζεται τόσο στὴν ἀνάλυση τοῦ ἰσοζυγίου πληρωμῶν, ποὺ ἀντικατοπτρίζει τὴ δομὴ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου, ὅσο καὶ στὴν ἐξέταση τῆς ἀνταγωνιστικῆς θέσεως τῆς χώρας στὶς διεθνεῖς ἀγορές. Ἀπὸ τὴ διάρθρωση τοῦ ἰσοζυγίου πληρωμῶν καὶ τὴ διαχρονικὴ πορεία του προκύπτουν τὰ ἐπὶ μέρους πλεονασματικά καὶ ἐλλειμματικά ἰσοζύγια καὶ τελικὰ τὸ ἔλλειμμα τοῦ ἰσοζυγίου τρεχουσῶν συναλλαγῶν, ποὺ χρηματοδοτεῖται ἀπὸ τὸ πλεόνασμα τοῦ λογαριασμοῦ κεφαλαίων. Ἐπισημαίνεται ὅτι τὸ ἔλλειμμα αὐτὸ ἀναμένεται νὰ ἀποτελέσει σοβαρὸ πρόβλημα στὸ μέλλον, ἂν δὲν ἀντιμετωπισθοῦν ἀποτελεσματικὰ οἱ ὑπάρχουσες διαρθρωτικὲς ἀδυναμίες. Ἀκολούθως, διασαφηνίζεται ὅτι ἡ ἀνταγωνιστικὴ σὲ ἐπίπεδο χώρας (ἢ περιοχῆς) ἀντανεκλάται στὴν ἰκανότητα τῆς οἰκονομίας νὰ συνδυάζει ἀνάπτυξη μὲ ἰσορροπία στὸ ἰσοζύγιο τρεχουσῶν συναλλαγῶν.

Στὴ μελέτη αὐτὴ ἡ ἀξιολόγηση τῆς συνολικῆς ἀνταγωνιστικότητας τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας βασίζεται σὲ πέντε δείκτες πραγματικῆς σταθμισμένης

συναλλαγματικής ισοτιμίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, που προκύπτουν από τους δείκτες ονομαστικής σταθμισμένης συναλλαγματικής ισοτιμίας, κατόπιν αποπληθωρισμού με κατάλληλους δείκτες κόστους ή τιμών. Φυσικά, η χρήση κάθε δείκτη συνδέεται με όρισμένα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα, τα οποία και περιγράφονται. Από τις τιμές των σχετικών δεικτών για την Ελλάδα προκύπτουν οι κυμάνσεις της ανταγωνιστικότητας κατά την περίοδο 1990-2002, τόσο βάσει του μοναδιαίου κόστους εργασίας όσο και βάσει των τιμών. Οι κυμάνσεις αυτές ερμηνεύονται με τη βοήθεια των μεταβολών ορισμένων μακροοικονομικών μεγεθών της ελληνικής οικονομίας. Συμπληρωματικώς, εξετάζεται η θέση της Ελλάδος από πλευράς ανταγωνιστικότητας κόστους και τιμών, σε σύγκριση με τους εμπορικούς της εταίρους στην Ευρωπαϊκή Ένωση, δεδομένου ότι πολλοί από αυτούς είναι ανταγωνιστές της Ελλάδος.

Στα επόμενα δύο κεφάλαια (κατά σειράν Τρίτο και Τέταρτο) εξετάζονται τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της ελληνικής οικονομίας στους τομείς παραγωγής διεθνώς εμπορεύσιμων αγαθών. Ειδικότερα, στο Τρίτο Κεφάλαιο παρουσιάζεται η εξέλιξη και διάρθρωση των εξαγωγών και των εισαγωγών, καθώς και του εμπορικού ισοζυγίου της Ελλάδος με το σύνολο του κόσμου, τους εταίρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης και με τους κυριότερους εμπορικούς της εταίρους. Από τις παρουσιάσεις αυτές ξεχωρίζουν όρισμένες χαρακτηριστικές εμπορικές ροές. Το έλλειμμα του συνολικού εμπορικού ισοζυγίου είχε αύξητική τάση με κάποιες διαφοροποιήσεις σε επί μέρους γεωγραφικές περιοχές. Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στους προσδιοριστικούς παράγοντες ορισμένων κρίσιμων κατηγοριών συναλλαγών.

Πρόκειται, εν πρώτοις, για την αύξηση των εισαγωγών από την Ευρωπαϊκή Ένωση, λόγω της επενδυτικής δραστηριότητας, που αναπτύχθηκε μέσω των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης, αλλά και της τονώσεως της ζήτησεως, που προήλθε από τις επιδοτήσεις των αγροτών και τις εισοδηματικές ενισχύσεις στο πλαίσιο της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής. Εξ άλλου, η μείωση του μεριδίου των ελληνικών εξαγωγών προς την Ευρωπαϊκή Ένωση αποδίδεται, κυρίως, σε εξωγενείς παράγοντες και στη διεθνή συγκυρία. Πρέπει, όμως, να επισημανθεί ότι, χωρίς να παραβλέπεται η σημασία των παραγόντων αυτών, υπάρχουν ενδείξεις ότι σημαντικά συνετέλεσαν στη μείωση των εξαγωγών και οι δυσμενείς συνθήκες υπό τις οποίες τελούσε η ελληνική παραγωγή κατά την εξεταζόμενη περίοδο. Από την ανάλυση προέκυψε ότι, σε αντίστάθμιση του ανερχόμενου ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου, σημειώθηκε αύξηση των πλεονασμάτων

του ισοζυγίου υπηρεσιών (τουρισμός, έμπορική ναυτιλία) και του ισοζυγίου μεταβιβάσεων.

Η επισκόπηση των έμπορευματικών ροών τής περιόδου 1990-2001 ολοκληρώνεται στο Τέταρτο Κεφάλαιο, στο οποίο εξετάζεται ή πορεία των εξαγωγών και εισαγωγών κατά μονοψήφιους, διψήφιους και τριψήφιους κλάδους και κατά γεωγραφικές περιοχές. Τα αποτελέσματα πού, κατά τή συγγραφέα, χρήζουν ιδιαίτερου σχολιασμού είναι ή αναδιάρθρωση των έλληνικών εξαγωγών ύπέρ των βιομηχανικών κλάδων εντάσεως κεφαλαίου και τεχνολογίας εις βάρος των παραδοσιακών κλάδων (τροφήμα, ποτά, καπνός) και ή εξαγωγικός προσανατολισμός πρὸς τίς χώρες τής Κεντρικής και Ανατολικής Εὐρώπης. Ένα εὐλογο έρώτημα πού ανακύπτει είναι αν μία τέτοια ανάπτυξη θά εξακολουθήσει νά έχει δυναμική και στο μέλλον και σε ποιό βαθμό θά μπορέσει νά αντισταθμίσει τίς απώλειες από τή συρρίκνωση του έμπορίου με τούς λοιπούς εταίρους στην Εὐρωπαϊκή Ένωση.

Στήν κλαδική αναδιάρθρωση των εξαγωγών και των εισαγωγών σημαντικό ρόλο έπαιξε ή μετάβαση από τὸ καθεστὼς των έκτεταμένων έπιδοτήσεων και τής προστασίας των εξαγωγών σε καθεστὼς πλήρους έλευθερίας των έμπορικῶν ανταλλαγῶν, τής κινήσεως κεφαλαίου και όλόκληρου του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Προέκυψε, επίσης, ὅτι στην ενίσχυση των έμπορικῶν σχέσεων με τίς χώρες τής Κεντρικής και Ανατολικής Εὐρώπης συνέβαλε και ή αύξημένη επιχειρηματική δραστηριότητα των έλληνικῶν επιχειρήσεων, αφού τὸ 50% των έλληνικῶν άμεσων επενδύσεων απορροφάται από τίς βαλκανικές χώρες. Έν τούτοις, τὸ θέμα αὐτὸ χρήζει περαιτέρω διερευνήσεως, ιδίως από πλευρᾶς εκτιμήσεως των άμεσων και έμμεσων επιδράσεων πού αναμένεται νά ασκηθοῦν στο επίπεδο άπασχολήσεως στο έσωτερικό.

Στο Πέμπτο Κεφάλαιο ή ανάλυση διεξάγεται σε καθαρῶς μικροοικονομικό επίπεδο ὡς πρὸς τούς κλάδους, στους ὁποίους ή Έλλάς παρουσιάζει στο έξωτερικό τής έμπόριο συγκριτικά πλεονεκτήματα, για τή μέτρηση των ὁποίων (βαθμὸς ανταγωνιστικότητας) χρησιμοποιεῖται ὁ δείκτης Balassa, ὁ ὁποῖος κριθίθηκε ὡς ὁ πιὸ κατάλληλος για τήν περίπτωση τής Ελλάδος, λόγω των αδυναμιῶν πού υπάρχουν στα στοιχεία τής ακαθάριστης αξίας τής παραγωγῆς στους κλάδους τής βιομηχανίας, αλλά και τὰ άγροτικά προϊόντα. Ακολούθως, οί ἐπι μέρους κλάδοι - μονοψήφιοι, διψήφιοι και τριψήφιοι - ταξινομούνται σε εκείνους πού είχαν βελτίωση, επιδείνωση και στασιμότητα τής ανταγωνιστικότητάς τους, ανάλογα με τίς μεταβολές του συγκριτικού πλεονεκτήματος ή μειονεκτήματος.

Οί εξελίξεις αυτές δείχνουν τη δυσμενή ανταγωνιστική θέση της ελληνικής παραγωγής στις διεθνείς αγορές. Τη μεγαλύτερη επιδείνωση υπέστη το σύνολο των κλάδων στο ένδοκοινοτικό εμπόριο, ενώ στο παγκόσμιο εμπόριο παρατηρήθηκε στασιμότητα. Συγκριτικά πλεονεκτήματα διαθέτει η Ελλάδα μόνο στο εμπόριο με τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Έτσι, στη δεκαετία του 1990, μετά την αύξηση και του ρυθμού των εισαγωγών συνεχίσθηκε η εκτόπιση της εγχώριας παραγωγής από την έσωτερική αγορά. Η πολιτική της σκληρής δραχμής συνετέλεσε ώστε το σχετικό κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος να αυξάνει με ταχύτερο ρυθμό από τη διολίσθηση της δραχμής και, παρά την αύξηση της παραγωγικότητας, να καθιστά τα ελληνικά προϊόντα λιγότερο ανταγωνιστικά.

Η μελέτη ολοκληρώνεται με την εξέταση στο Έκτο Κεφάλαιο του επιπέδου του ένδοκλαδικού εμπορίου, όπως αποκαλείται το εμπόριο με ανταλλαγές, μεταξύ των χωρών, όμοιων προϊόντων του ίδιου κλάδου, οι οποίες ευνουούνται στο νέο διεθνές περιβάλλον, συνεπεία της εξαπλώσεως της τεχνολογίας και της απελευθερώσεως των αγορών. Το σύνολο του εμπορίου αυτού και κατά κλάδους (διψήφιος και τριψήφιος) προσδιορίζεται με τη χρησιμοποίηση του δείκτη Grubel - Lloyd, του οποίου η διαχρονική συμπεριφορά διερευνάται από πλευράς προσδιοριστικών παραγόντων. Από την ανάλυση που επιχειρείται προκύπτει ότι το περιορισμένο ένδοκλαδικό εμπόριο της Ελλάδος σε παγκόσμια βάση μπορεί να αποδοθεί στο χαμηλό επίπεδο εισοδήματος, στη συνεχιζόμενη πολιτική στηρίξεως της εγχώριας παραγωγής βιομηχανικών προϊόντων εντάσεως εργασίας, στην ανεπάρκεια των επενδύσεων εντάσεως κεφαλαίου και τεχνολογίας, στο χαμηλό ποσοστό των δαπανών για έρευνα και τεχνολογικές καινοτομίες και, τέλος, στο μικρό μέγεθος των ξένων επενδύσεων στην Ελλάδα.

Τα κύρια συμπεράσματα της μελέτης συνοψίζονται στο Έβδομο Κεφάλαιο, στο οποίο διατυπώνονται και όρισμένες ενδιαφέρουσες προτάσεις πολιτικής. Η ανάλυση κατέδειξε ότι η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών προϊόντων στο μέλλον πρέπει να συνδεθεί με ταχύτερη μείωση του πραγματικού κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος, σε σχέση με τις άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένώσεως, αλλά και διεθνώς. Όμως, πρέπει να παρατηρηθεί ότι η βελτίωση αυτή δεν μπορεί να προέλθει μόνο από το χαμηλό εργατικό κόστος, αλλά και από την ποιότητα. Πάντως, βασική προϋπόθεση αποτελεί η σταθερότητα των μακροοικονομικών μεγεθών και η υιοθέτηση μέτρων οικονομικής πολιτικής για την ενίσχυση του εξαγωγικού προσανατολισμού της Ελλάδος

μέσα στη νέα διευρυμένη ευρωπαϊκή αγορά. Για τον σκοπό αυτό, απαιτείται μεγαλύτερος βαθμός εξειδίκευσης στα προϊόντα, στα όποια η χώρα κατέχει συγκριτικό πλεονέκτημα, μεγαλύτερος βαθμός διεθνοποίησης των ελληνικών παραγωγικών μονάδων, ενίσχυση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, δημιουργία ενός σύγχρονου θεσμικού πλαισίου προώθησης των εξαγωγών και ανάπτυξη της μορφής του ενδοκλαδικού εμπορίου.

Όπως και η συγγραφέας παρατηρεί στην Εισαγωγή, η μελέτη έχει περιγραφικό χαρακτήρα, υπό την έννοια ότι τα αποτελέσματά της απορρέουν από την απ' ευθείας χρησιμοποίηση των πρωτογενών στατιστικών στοιχείων, χωρίς, δηλαδή, να εφαρμοσθούν σε αυτά οικονομομετρικές τεχνικές, οι οποίες, όπως είναι γνωστό, άφορουν σε ένα άλλο είδος ανάλυσης. Η μὴ εφαρμογή τους δὲν περιορίζει τὴ χρησιμότητα των αποτελεσμάτων και, πάντως, δὲν αποτελεί μειονέκτημα τῆς μελέτης. Αντίθετα, ἡ προσφυγή στις διαθέσιμες πρωτογενείς στατιστικές πληροφορίες παρέχει τὴ δυνατότητα για μιὰ πρώτη προσέγγιση, ἀλλὰ καὶ πληρέστερη κατανόηση τῶν συνθηκῶν πού ἐπικρατοῦν σήμερα στὴν παραγωγή καὶ τὸ ἐμπόριο τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ πλευρᾶς ἀνταγωνιστικότητας. Καὶ ἀπὸ τὴν ἄποψη αὐτή, ἡ μελέτη ἐμπλουτίζει τὴν ἐλληνικὴ βιβλιογραφία στὸ σοβαρὸ αὐτὸ θέμα.

*
* *

Αναστασίας Λαμπροπούλου, «Ἡ ἐλληνικὴ γεωργία στὸ διεθνὲς ἀνταγωνιστικὸ περιβάλλον», Κέντρο Προγραμματισμοῦ καὶ Οἰκονομικῶν Ἐρευνῶν, «Μελέτες 59», Ἀθήνα 2005, σελ. 164.

Ἡ συγγραφέας τοῦ βιβλίου κυρία Ἀναστασία Λαμπροπούλου, πού εἶναι Ἐπιστημονικὴ Ἐρευνήτρια τοῦ ΚΕΠΕ, στὴν Εἰσαγωγή τονίζει, ἐν πρώτοις, τὴ σημασία τῆς γεωργίας στὴν προστασία τοῦ περιβάλλοντος καὶ τὸν ρόλο τοῦ τομέα αὐτοῦ στὴν ὀλοκληρωμένη ἀνάπτυξη τῶν ἀγροτικῶν περιοχῶν τῆς χώρας, πολλὲς ἀπὸ τίς ὁποῖες εἶναι καὶ παραμεθόριες. Στὴ συνέχεια, ἐπισημαίνει τὴ στασιμότητα πού χαρακτηρίζει τὸ μέγεθος καὶ τὴ σύνθεση τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς, ἡ ὁποία ὀφείλεται σὲ χρόνιες διαρθρωτικὲς ἐλλείψεις, σὲ βασικὲς θεσμικὲς καὶ ὀργανωτικὲς ἀδυναμίες καὶ σὲ προβλήματα πού σχετίζονται μὲ τὴ ζήτηση τῶν γεωργικῶν προϊόντων. Λόγω τῆς καταστάσεως αὐτῆς ἔχει ἀρχίσει νὰ παρατηρεῖται καὶ διεθνῶς μεταβολὴ τῶν ἀντιλήψεων γιὰ τὸν ρόλο τοῦ ἀγρο-

τικού τομέα στην οικονομία. Η μεταβολή αυτή επιφέρει αλλαγή στην αγροτική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένώσεως προς την κατεύθυνση της φιλελευθεροποιήσεως, ή οποία επηρεάζει και τον αγροτικό τομέα της χώρας μας. Σκοπός της παρουσιαζόμενης εργασίας, που περιλαμβάνει εισαγωγή, τέσσερα κύρια κεφάλαια, κεφάλαιο συμπερασμάτων και προτάσεων πολιτικής, παράρτημα και βιβλιογραφία, είναι η διερεύνηση των εξελίξεων αυτών και των επιπτώσεων που αναμένεται να έχουν στην ανάπτυξη της ελληνικής γεωργίας.

Στο Πρώτο Κεφάλαιο δίδεται μια γενική εικόνα της δομής του διεθνούς εμπορίου των αγροτικών προϊόντων ως προς διάφορα κριτήρια, όπως είναι το είδος των προϊόντων και ο βαθμός ανάπτυξεως των συναλλασσόμενων χωρών. Ίδιαιτέρως εξετάζονται οι διακυμάνσεις των διεθνών τιμών των προϊόντων πρωτογενούς παραγωγής και η συνεχώς αυξανόμενη απόκλιση των τιμών αυτών, σε σχέση με τις τιμές των βιομηχανικών προϊόντων στη διεθνή αγορά. Προσδιορίζονται οι παράγοντες στους οποίους οφείλονται οι διακυμάνσεις αυτές, χρησιμοποιώντας τον βαθμό ελαστικότητας της ζήτησεως και της προσφοράς, καθώς και τη συμπεριφορά των όρων εμπορίου, δηλαδή του λόγου του δείκτη τιμών των εξαγωγών προς τον δείκτη τιμών των εισαγωγών.

Ακολουθως, τίθενται όρισμένα ζητήματα, που άπορρέουν από την οικονομική θεωρία του διεθνούς εμπορίου και, συγκεκριμένα, από το νεοκλασικό υπόδειγμα, κατά το οποίο το ελεύθερο εμπόριο οδηγεί στη μεγιστοποίηση της συναρτήσεως κοινωνικής ευημερίας. Αναπτύσσονται οι άμεσοι ή έμμεσοι περιορισμοί, που τίθενται συνήθως για να μειωθούν οι εισαγωγές και να περιορισθεί ο διεθνής ανταγωνισμός, και αναλύεται η κλιμάκωση του προστατευτισμού που παρατηρείται κατά τα τελευταία έτη. Κατόπιν, αναφέρονται τα πλεονεκτήματα του ελεύθερου εμπορίου, στις τιμές και στον όγκο του εμπορίου, στις εγχώριες τιμές παραγωγού, στην οικονομική ευημερία και η έν γενει συμβολή του στην οικονομική ανάπτυξη. Επί πλέον, διατυπώνονται και οι επιφυλάξεις που υπάρχουν τόσο για τη σκοπιμότητα όσο και για τη δυνατότητα επιτεύξεως του στόχου της απελευθερώσεως του εμπορίου των γεωργικών προϊόντων. Γίνεται μνεία των μέτρων που ελήφθησαν προς υποβοήθηση των αναπτυσσόμενων χωρών να αύξησουν τα έσοδα από τις εξαγωγές. Στο πλαίσιο αυτό, περιγράφεται η συναφθείσα το 1947 Γενική Συμφωνία Δασμών και Έμπορίου (γνωστή με τα αρχικά της αγγλικής ονομασίας GATT) και ο ίδρυδεις το 1994 Παγκόσμιος Όργανισμός Έμπορίου.

Ὁλόκληρο τὸ Δεύτερο Κεφάλαιο τῆς μελέτης εἶναι ἀφιερωμένο στὴ Συμφωνία τοῦ Γύρου τῆς Οὐρουγουάης γιὰ τὸν ἀγροτικὸ τομέα, ἡ ὁποία περιλαμβάνει ἓνα σύνολο μέτρων γιὰ τὴ σταδιακὴ ἀπελευθέρωση τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου τῶν ἀγροτικῶν προϊόντων. Πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ οἱ ἐπὶ μέρους χώρες ἀνέλαβαν ἐξειδικευμένες δεσμεύσεις, οἱ ὁποῖες περιγράφονται καὶ ἀξιολογοῦνται ἀπὸ πλευρᾶς ἀποτελεσματικότητος. Πρόκειται γιὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἐλεύθερης προσβάσεως στὶς ξένες ἀγορές, τὴ μείωσιν τῆς ἐσωτερικῆς στηρίξεως τοῦ ἀγροτικοῦ τομέα καὶ τὸν περιορισμὸ τῶν ἐξαγωγικῶν ἐπιδοτήσεων τῶν προϊόντων. Καταβάλλεται προσπάθεια γιὰ μιὰ πρώτη ἐκτίμησιν τῆς ἐφαρμογῆς τῆς Συμφωνίας καὶ ἀναφέρονται οἱ προβληματισμοὶ ποὺ προκύπτουν ἀπὸ τὴν ἐφαρμογὴ αὐτῆ, ἀλλὰ καὶ ὀρισμένα θέματα ποὺ ἔχουν τεθεῖ ἀπὸ τὰ μέλη τοῦ Παγκόσμιου Ὄργανισμοῦ Ἐμπορίου καὶ ἀναμένεται νὰ ἀποτελέσουν ἀντικείμενο συζητήσεως καὶ ἀντιπαραθέσεως στὸ νέο γύρο τῶν διαπραγματεύσεων. Τέτοια θέματα, ποὺ ἔχουν ἤδη τεθεῖ ἀπὸ διάφορες χώρες εἶναι περιβαλλοντικὰ καὶ συνολικῆς ἀγροτικῆς ἀναπτύξεως, θέματα διαρθρωτικῶν μεταβολῶν στὸν τομέα τῆς γεωργίας καὶ τῶν τροφίμων, ἐπισιτιστικῆς ἀσφάλειας, καθὼς καὶ ποιότητος τῶν τροφίμων καὶ βιοτεχνολογίας. Στὰ ὑπὸ συζήτησιν καὶ ρύθμισιν ζητήματα περιλαμβάνονται ἡ πολλαπλὴ λειτουργικότης τῆς γεωργίας καὶ ἡ σχέση μεταξὺ γεωργίας καὶ περιβάλλοντος, γιὰ τὰ ὁποῖα παρέχεται ἐμπεριστατωμένη ἀνάλυσις.

Τὰ ἐπόμενα δύο κεφάλαια πραγματεύονται θέματα ποὺ ἔχουν σχέση μὲ τὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἐνωσιν. Τὸ πρῶτο (Τρίτο Κεφάλαιο κατὰ σειράν) ἀφορᾶ στὴ διεύρυνσιν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνώσεως πρὸς ἀνατολὰς καὶ στὶς ἐπιδράσεις ποὺ ἀναμένεται νὰ ἀσκήσει στὸ ἐμπόριον τῆς χώρας μας. Ἀρχικῶς, περιγράφονται ὀρισμένα βασικὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ ἀγροτικοῦ τομέα τῶν χωρῶν τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης καὶ ἐξετάζονται τὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα ἐνδέχεται νὰ προκαλέσει ἡ ἐνσωμάτωσις τῆς γεωργίας τῶν Ἀνατολικῶν Χωρῶν στὴν Κοινὴ Ἀγροτικὴ Πολιτικὴ. Ἀκολούθως, παρατίθενται οἱ ροὲς τοῦ ἐμπορίου γεωργικῶν προϊόντων μεταξὺ τῶν νέων μελῶν καὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνώσεως, καθὼς καὶ μεταξὺ τῆς χώρας μας καὶ τῶν χωρῶν τῆς διευρύνσεως, σὲ μιὰ προσπάθειαν νὰ γίνῃ μιὰ πρώτη ἐκτίμησιν τῶν συνεπειῶν ποὺ εἶναι πιθανὸ νὰ προκύψουν γιὰ τὶς ἑλληνικὰς ἐξαγωγὰς καὶ τὴν ἑλληνικὴν γεωργίαν γενικότερα ἀπὸ τὴν διεύρυνσιν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνώσεως. Συμπληρωματικῶς, περιγράφονται καὶ ἀξιολογοῦνται τὰ μέτρα ποὺ συμφωνήθηκε νὰ ληφθῶν ὑπὲρ τῆς γεωργίας τῶν χωρῶν τῆς διευρύνσεως.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το Τέταρτο Κεφάλαιο, στο οποίο συστηματικά εξετάζεται η θέση της ελληνικής γεωργίας στον διεθνή ανταγωνισμό, κυρίως υπό το καθεστώς της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής. Πρόκειται για τις αλλαγές της, που όφειλονται στις συνθήκες ανταγωνισμού από το εξωτερικό, καθώς και για τον τρόπο με τον οποίο τέθηκε σε εφαρμογή η Συμφωνία της GATT από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Σημειωτέον ότι οι προβληματισμοί που υπάρχουν μεταξύ των μελών της Ένώσεως μάς δίδουν, ως ένα βαθμό, τη δυνατότητα να προβλέψουμε την κατεύθυνση των μελλοντικών αλλαγών της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, αλλά και των διμερών συμφωνιών που έχει συνάψει η Ευρωπαϊκή Ένωση με τις Μεσογειακές Χώρες στον εγχώριο αγροτικό τομέα. Οι αλλαγές αυτές έχουν ιδιαίτερη σημασία, εφόσον οι Μεσογειακές Χώρες παράγουν προϊόντα όμοιοιδη με τα ελληνικά και παρουσιάζουν μια δυναμική προς την κατεύθυνση της περαιτέρω αύξησης των συναλλαγών τους με την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Στο Πέμπτο - και τελευταίο - Κεφάλαιο γίνονται όρισμένες βασικές διαπιστώσεις και παρέχονται τεκμηριωμένες πληροφορίες για τις συνθήκες που έχουν διαμορφωθεί στην παραγωγή και το εμπόριο των αγροτικών προϊόντων της Ελλάδος, σε σχέση με τα συμβαίνοντα διεθνώς. Οι πληροφορίες αυτές καλύπτουν και τη δυναμική εξέλιξη του διεθνούς περιβάλλοντος, το οποίο με την παγκοσμιοποίηση γίνεται όλο και πιο πολύπλοκο και ανταγωνιστικό και στο οποίο καλείται να προσαρμοσθεί και να λειτουργήσει η ελληνική γεωργία, έχοντας να αντιμετωπίσει τρεις προκλήσεις, που προέρχονται από τη Συμφωνία του Παγκόσμιου Όργανισμού Εμπορίου, τη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένώσεως προς ανατολάς και τη μεταρρύθμιση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής.

Εν όψει των συνθηκών αυτών, χαράσσονται οι γενικές αρχές που συνιστούν την ακολουθητέα στρατηγική, προκειμένου η ελληνική γεωργία να λάβει μια ικανοποιητική θέση στον διεθνή καταμερισμό της εργασίας. Επί πλέον, προβάλεται η ανάγκη αύξησης της ελαστικότητας προσφοράς των αγροτικών προϊόντων, που θα προέλθει από τη βελτίωση του συστήματος εμπορίας και των διαρθρώσεων της παραγωγής. Ακολούθως, γίνεται αναφορά στα μέτρα πολιτικής που θα βοηθήσουν ώστε να οδηγηθούμε προς ένα βιώσιμο σύστημα τροφίμων και γεωργίας. Ως κύρια κατεύθυνση μιας τέτοιας προσπάθειας τίθεται ότι το γεωργικό εισόδημα πρέπει να είναι αποδοτικό σε σχέση με εκείνο των άλλων τομέων της οικονομίας. Η ανάλυση καταλήγει με τη διαπίστωση ότι η

προσαρμογή του συστήματος εξαρτάται από τη γεωργική έρευνα και τη συνεπή, συστηματική και, με μακροχρόνια σχεδίαση, διαρθρωτική πολιτική, με στόχο την αύξηση της παραγωγικότητας και της ευελιξίας του αγροτικού τομέα. Οι υποδείξεις αυτές απορρέουν από τη μελέτη του διεθνούς ανταγωνιστικού περιβάλλοντος, ή όποια, γι' αυτό, αποτελεί σημαντική συμβολή στην αντιμετώπιση των σοβαρών προβλημάτων της ελληνικής γεωργίας.
